

Je li vrijeme Karla Rahnera prošlo?

Pripomene o stanju recepcije toga isusovačkog teologa bez apologetske nakane

Andreas R. Batlogg*

Sažetak

Karl Rahner (1904–1984) bio je jedan od najznačajnijih teologa 20. stoljeća. Premda je umro prije 27 godina, njegovo je djelo danas na mnogo načina prisutno u teološkim raspravama i stoga djeluje daleko preko granica 20. stoljeća. Isusovački se teolog može s pravom nazvati klasikom. Teologija i Crkva mogu i dalje učiti od njega. Mnogo toga što je Rahner kao akademski nastavnik razvijao ušlo je u teologiju Drugoga vatikanskog sabora i danas vrijedi kao opće dobro Crkve (npr. ideja o sveopćoj volji spasenja u teologiji milosti). Izdanje Sabrana djela, koje je započelo g. 1995, trenutno je kod 26. sveska (od planiranih 32; stanje u prosincu 2010). Ono znanstvenom istraživanju stoji na raspolaganju gotovo kao nesagledivo djelo. »Rahnerova predavanja«, koja su započela g. 2009. u Münchenu, ne osvježavaju samo sjećanja nego postavljaju i aktualne teološke naglaske. Ključne riječi: Karl Rahner, izdanje, sabrana djela, povijest teologije, teološka pragmatika za budućnost

Uvod

Na vrijeme, prije Frankfurtskog sajma knjiga, svršetkom rujna 2010, pojavio se u knjižarama 28. svezak Sabranih djela Karla Rahnera. Naslov mu je »Kršćanstvo u društvu«¹ — opsežno djelo s 80 pojedinačnih priloga iz vremena od 1973. do 1984, dakle iz posljednjeg desetljeća isusovačkog teologa. Oni posreduju slutnju o

* Dr. sc. Andreas R. Batlogg, glavni urednik časopisa za kršćansku kulturu *Stimmen der Zeit*, upravitelj Arhiva Karla Rahnera u Münchenu, suizdavač sabranih djela Karla Rahnera u 2005. godini. Adresa: Karl Rahner Archive, Kaulbach strasse 22a, 80539 München, Njemačka. E-pošta: andreas.batlogg@nexgo.de Članak je izvorno napisan na njemačkom jeziku pod naslovom »Ist karl Rahner passé? Anmerkungen zum Stand der Rezeption des Jesuitentheologen in unapologetischer Absicht«. S izvornoga na hrvatski jezik preveo ga je Ivan Macan.

1 K. Rahner, *Sämtliche Werke*, Bd. 28, *Christentum in Gesellschaft*. Schriften zur Pastoral, zur Jugend und zur christlichen Weltgestaltung. Bearbeitet von A. R. Batlogg, u. W. Schmolly, Freiburg, 2010. (LXIII u. 910). Unaprijed kratica SW.

spektru tema koje su se nametale umirovljenom profesoru teologije: pitanja s kojima je bio suočen i koja su mu postavljali. Redovito ih nije sam birao. Začudno je što se Karl Rahner upuštao u to, čak i u pitanja koja nisu nužno spadala u njegovo stručno područje u užem smislu, ali o kojima su ga pitali za mišljenje, i način kako je pritom predstavljao nauk Crkve. Svezak od 910 stranica sadrži spise, članke, stajališta ili intervju s sasvim različitog obima s jedne strane, pa sve do monografskih objavljivanja, npr. zajednička publikacija s Karl–Heinzom Wegerom SJ »Što još trebamo vjerovati« (1979) ili poduži višednevni intervju vođen u ožujku 1983. s pastoralnim teologom Paulom M. Zulehnerom, koji je u to vrijeme poučavao u Passauu, pod naslovom »Jer ti naše djelovanje pretječeš svojom milošću...« u »Dušobrižničkoj teologiji danas« (1984)².

Pitanja o Crkvi budućnosti i njezinu pastoralu sve su više progonila Karla Rahnera SJ (1904–1984) u sedamdesetim godinama, pa sve do njegove smrti. Razmišljao je često i brinuo se kako će se zaključci Drugoga vatikanskog sabora i impulsi što su polazili od zajedničke sinode biskupija Savezne Republike Njemačke (1971–1975) — ukratko, Würzburške sinode — ostvarivati i pospješivati³. Pitanja vjere i crkava sveopće Crkve te njezina lika jednako su bila unutar njegova vidokruga kao i sasvim konkretne želje mladih kojima se nakon svoga preseljenja iz Münchena u Innsbruck (studeni 1981) u kontaktu s Georgom Sporschillom SJ (Beč) upadno snažno obraćao. Pitanja vjere nove generacije pokretala su ga i u starosti. Sučeljavao se, nije uzmicao, pa ni u dobi kad su drugi uživali u »zasluženoj životnoj večeri«. Nezamisliv bi bio »umirovljenik« Karl Rahner. Tekstovi ovog sveska još jednom pokazuju duhovnu fleksibilnost teologa stoljeća u sklopu pitanja njegova vremena.

Time je izdanje Sabranih djela, čiji se prvi svezak pojavio 1995, u međuvremenu došlo do 26. sveska od planiranih 32⁴. Nedostaje još šest svezaka (SW 1, 5, 7,

2 Drugo izdanje 1984, treće izdanje 1987, novo izdanje 2002.

3 Usp. W. Seibel, Die Deutsche Synode — vergangen und vergessen? Im Gespräch mit Andreas R. Batlogg SJ, u StZ 229 (2011) 13–29.

4 Die Edition begann 1995 mit SW 19: Selbstvollzug der Kirche. Ekklesiologische Grundlegung praktischer Theologie, Bearbeitet von K. H. Neufeld, Freiburg, 1995. (XXXV u. 556 Seiten). Die weiteren Bände in der Reihenfolge des Erscheinens: SW 2: Geist in Welt. Philosophische Schriften, Bearbeitet von A. Raffelt, Freiburg, 1996. (XXXVII u. 503 Seiten); SW 4: Hörer des Wortes. Schriften zur Religionsphilosophie und zur Grundlegung der Theologie, Freiburg, 1997. (XXXVIII u. 604 Seiten); SW 8: Der Mensch in der Schöpfung, Bearbeitet von K. H. Neufeld, Freiburg, 1998. (XXVI u. 548 Seiten); SW 3: Spiritualität und Theologie der Kirchenväter, Bearbeitet von A. R. Batlogg, E. Farrugia u. K. H. Neufeld, Freiburg, 1999. (LXXXII u. 476 Seiten); SW 26: Grundkurs des Glaubens. Studien zum Begriff des Christentums, Bearbeitet von N. Schwerdtfeger u. A. Raffelt, Freiburg, 1999. (XXXIX u. 592 Seiten); SW 15: Verantwortung der Theologie. Im Dialog mit Naturwissenschaften und Gesellschaftstheorie, Bearbeitet von H. D. Mutschier, Freiburg, 2002. (XIX u. 780 Seiten); SW 27: Einheit in Vielfalt. Schriften zur ökumenischen Theologie, Bearbeitet von K. Lehmann u. A. Raffelt, Freiburg, 2002. (XXXV u. 531 Seiten); SW 17: Enzyklopädische Theologie. Lexikonbeiträge der Jahre 1956–1973, Bearbeitet von H. Vorgrimler, 2 Bde. (17/1, 17/2), Freiburg, 2002. (1474 Seiten); SW 10: Kirche in den Herausforderungen der Zeit. Studien zur Ekklesiologie und zur kirchlichen Existenz, Bearbeitet von J. Heislbetz u. A. Raffelt, Freiburg, 2003. (XXV u. 741 Seiten); SW 18: Leiblichkeit der Gnade. Schriften

21, 24 i 32)⁵. Nije li to vrijedno pozornosti? Premda se autoru ovog priloga, koji je od 2005. uz Karla kardinala Lehmana (Mainz), Johanna Baptista Metz (Münster), Alberta Raffelta (Freiburg i. Br.) i Herberta Vorgrimlera (Münster) suizdavač Sabranih djela⁶, može prigovoriti da govori *pro domo*, činjenica da postoji to sabrano izdanje i da je time uzorno teološko životno djelo od gotovo nepregledne mnogovrsnosti postalo dostupno za buduće istraživanje, dokazuje više od svega drugoga prikazanog od štovatelja i preziratelja Karla Rahnera: da njegov opus (opus) djeluje dalje, premda se ne može previdjeti da se »crkveno–politički«, trenutno gledano, postavljaju drukčije opcije.

1. Što ostaje od Karla Rahnera?

Nitko neće ozbiljno staviti u pitanje sabrana djela o Karlu Barthu, Dietrichu Bonhoefferu ili Paulu Tillichu, ili kritizirati povijesno–kritično izdanje Friedricha Schleiermachers ili Ernsta Troeltscha. Tko bi, na katoličkoj strani, stavio u sumnju izdanja Henria de Lubaca SJ, Bernarda F. Lonergana SJ ili njemačkih teologa kao što su Matthias Josef Scheeben, Romano Guardini ili, iz najnovijeg vremena,

zur Sakramentenlehre, Bearbeitet von W. Knoch u. T. Trappe, Freiburg, 2003. (XXIX u. 825 Seiten); SW 9: Maria, Mutter des Herrn. Mariologische Studien, Bearbeitet von R. P. Meyer, Freiburg, 2004. (LVI u. 788 Seiten); SW 12: Menschsein und Menschwerdung Gottes. Studien zur Grundlegung der Dogmatik, zur Christologie, theologischen Anthropologie und Eschatologie, Bearbeitet von H. Vorgrimler, Freiburg, 2005. (XXII u. 615 Seiten); SW 16: Kirchliche Erneuerung. Studien zur Pastoraltheologie und zur Struktur der Kirche, Bearbeitet von A. Raffelt, Freiburg, 2005. (XXIV u. 580 Seiten); SW 13: Ignatianischer Geist. Schriften zu den Exerzitien und zur Spiritualität des Ordensgründers, Bearbeitet von A. R. Batlogg, J. Herzgessell u. St. Kiechle, Freiburg, 2006. (XXXIV u. 682 Seiten); SW 14: Christliches Leben. Aufsätze–Betrachtungen — Predigten, Bearbeitet von H. Vorgrimler, Freiburg, 2006. (XVIII u. 382 Seiten); SW 23: Glaube im Alltag. Schriften zur Spiritualität und zum christlichen Lebensvollzug, Bearbeitet von A. Raffelt, Freiburg, 2006. (XXII u. 679 Seiten); SW 29: Geistliche Schriften. Späte Beiträge zur Praxis des Glaubens. Bearbeitet von H. Vorgrimler, Freiburg, 2007. (XXVI u. 507 Seiten); SW 6/1: De paenitentia. Dogmatische Vorlesungen zum Bußsakrament, Bearbeitet von D. Sattler, Freiburg, 2007. (XXIX u. 321 Seiten); SW 31: Im Gespräch über Kirche und Gesellschaft. Interviews und Stellungnahmen, Bearbeitet von A. Raffelt, Freiburg, 2007. (XXX u. 602 Seiten); SW 25: Erneuerung des Ordenslebens. Zeugnis für Kirche und Welt, Bearbeitet von A. R. Batlogg, Freiburg, 2008. (LXI u. 801 Seiten); SW 22/2: Dogmatik nach dem Konzil. 2. Teilband: Theologische Anthropologie und Ekklesiologie, Bearbeitet von A. Raffelt, Freiburg, 2008. (XXVIII u. 985 Seiten); SW 30: Anstöße systematischer Theologie, Beiträge zur Fundamentaltheologie und Dogmatik, Bearbeitet von K. Kreuzer u. A. Raffelt, Freiburg, 2009. (XXVI u. 907 Seiten); SW 6/2: De paenitentia. Dogmatische Vorlesungen zum Bußsakrament. Zweiter Teilband. Bearbeitet von D. Sattler, Freiburg, 2009. (XXXI u. 768 Seiten); SW 20: Priesterliche Existenz. Beiträge zum Amt in der Kirche, Bearbeitet von A. R. Batlogg u. A. Raffelt, Freiburg, 2010. (XXXVIII u. 454); SW 28: Christentum in Gesellschaft. Schriften zur Pastoral, zur Jugend und zur christlichen Weltgestaltung, Freiburg, 2010. (LXIII u. 910 Seiten).

5 SW 22/1 također nedostaje, ali se broji zasebno. Taj bi svezak trebao biti objelodanem g. 2011, kao i SW 24 (»Das Konzil in der Ortskirche«) i SW 7 (»Der betende Christ«).

6 Od 1995. do 2005. kao suizdavač za isusovački red potpisuje Karl H. Neufeld SJ, tada redoviti profesor fundamentalne teologije na Sveučilištu u Innsbrucku i ravnatelj Arhiva Karla Rahnera (od 2008. prenesenog u München)

Bernard Welte⁷ ili Walter Kasper, a da i ne govorimo o »Sabranim spisima« Josepha Ratzingera, započelih godine 2008, od kojih do kasne jeseni 2010. na raspolaganju stoji već pet svezaka (2, 8/1, 8/2, 11, 12), premda oni ne mogu za sebe zahtijevati epitet »Sabrana djela«, jer nije jasno zašto u njima nedostaju neki tekstovi. O smislu i opravdanju ove edicije već je nešto bilo napisano, premda često s apologetskom nakanom⁸. Barem na njemačkom području može se tu i tamo ipak još uvijek naići na pitanje zašto su potrebna 32 sveska kad ionako postoji 16 svezaka »Teoloških spisa« (1954–1984). I teologinje i teolozi katkad se pokazuju rezistentnima pred objektivnim informacijama: tih 16 svezaka (englesko izdanje »Theological Investigations« obuhvaća 23 sveska) obuhvaća samo trećinu čitavog djela, i naširoko su raspršeni i djelomično iz sasvim praktično–pragmatičnih razloga teško dostupni — ali ne više. Pa kad bismo i bibliografiju Karla Rahnera, koja je narasla na više od 4000 naslova, pročistili i ispustili kasnije pretiske, nova izdanja i prijevode, došli bismo na više od 1700 brojeva.

Sabrana djela možemo ignorirati zapravo samo na vlastitu štetu, jer ona pružaju čitav niz novih uvida i gotovo u svakom svesku čine dostupnim rukopise koji su dosad iz različitih razloga ostali neobjavljeni, ako ne čak i nepoznati. Ozbiljno istraživanje o Rahneru svakako ne može zaobići tu ediciju. Reputacija toga izdanja uvelike pridonosi recepciji Karla Rahnera, i mnogi tek sada otkrivaju njegovu teologiju.

»Rahnerova predavanja«⁹, oživljena godine 2009, koja su publicirana digitalno, donose uvijek i ažuriranja o stanju edicije koja se lako može provjeriti na internetu¹⁰. Pa i kad je »viša sila« zapriječila da predviđeni referent (Thomas F. O'Meara OP, University Notre Dame, Indiana) doputuje iz SAD–a, što je bio slučaj u travnju 2010. kad je islandski vulkan Eyjafjallajökull blokirao europski zračni prostor i masivno priječio i transatlantske letove, publicirano je (zamjenski) predavanje, kojemu je pridodana dopuna koja predstavlja najnovije stanje¹¹. Prvo

7 Usp. A. Raffelt, Bernhard Weltes »Gesammelte Schriften« — Abschluss der Edition, u *Stimmen der Zeit* 228, 2010, 637–639.

8 Usp. A. Raffelt, Was will die Karl Rahner–Gesamtausgabe?, u *ZKTh* 121, 1999, 413–430; isti: Die Karl Rahner–Gesamtausgabe, Zum Stand vor dem hundertsten Geburtstag des modernen Kirchenvaters, Gesamtausgaben von Theologen, u: *Kirchliches Buch— und Bibliothekswesen, Jahrbuch* 3, 2002, Rottenburg 2003, 11–27; usp. dalje A. R. Batlogg i A. Zahlauer, Rahner in 32 Bänden. Anmerkungen zum Start der Karl–Rahner–Gesamtausgabe, u: *ZKTh* 118, 1996, 379–386; A. R. Batlogg, Karl Rahner's Sämtliche Werke: A New Revised and Edited Collection of His Writings; A Major Project of Lastening significance?, u: *Philosophy & Theology* 19, 2007, 347–354.

9 Usp. A. R. Batlogg, Einleitung: Warum Rahner Lectures?, u: *Philosophy & Theology* 19, 2007, 347–354. Rahner–Archiv in Verbindung mit der Hochschule für Philosophie, München, im Verlag der Universitätsbibliothek Freiburg in Br. Hg. v. A. R. Batlogg u A. Raffelt, Freiburg, 2009, 11–14; elektronski original: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/6_501/

10 Usp. A. R. Batlogg, i A. Raffelt, Ein Lebenswerk erschlossen. Zum Stand der Edition sämtlicher Werke Karl Rahners. Erster Nachtrag, u: *Rahner Lecture* 2010, 23–36; elektronski original: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/7_492/

11 Usp. Usp. A. R. Batlogg, i A. Raffelt, Ein Lebenswerk erschlossen. Zum Stand der Edition sämtlicher Werke Karl Rahners. Erster Nachtrag, u: *Rahner Lecture* 2010, 23–36; elektronski original: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/7_492/

predavanje o Rahneru koje je održao Karl kardinal Lehmann, predsjednik zaklade Karl–Rahner München — riječ je o inicijativi Arhiva Karla Rahnera¹², o predavanju, a ne festivalu — otvoreno je postavilo pitanje: »Što ostaje od Karla Rahnera? Teološka programatika za danas i sutra.«¹³

Tako se može, smije, mora pitati tko poznaje djelo Karla Rahnera. No s obzirom na to da se ne može očekivati da svatko i svaki profesor teologije nabavi ili konzultira svaki pojedini svezak Sabranih djela, inciran je i niz koji neizravno, malim slovima, upozorava na ediciju, budući da ona objavljuje markantne pojedinačne tekstove Karla Rahnera, uz uvodnu riječ i pogovor koji tumači povijest teksta. Početak je bio godine 2009. sa sveščićem »Iskustvo Boga danas«, nakon čega je slijedio »Svećenik danas« i »Zašto Bog dopušta da patimo?« (2010). U siječnju 2011. izlazi »Crkva i grješnik«¹⁴. To što su prva tri sveščića u bibliofilskom obliku unutar nekoliko mjeseci doživjela drugo izdanje, pokazuje, signalizira potrebu i možda također i »dobar njuh« čitateljica i čitatelja, koji dobro mogu razlikovati »teške« i druge Rahnerove tekstove.

2. Rahnerova godina 2004. i Godina sjećanja 2009.

S bibliografskog stajališta ne postavlja se pitanje »Što ostaje od Karla Rahnera?« No je li njegova teologija stvarno (i djelotvorno) prihvaćena? Ili, pogađa li i nju poznata Nietzscheova riječ iz predgovora njegova spisa »Antikrist«: »Tek prekосуtra pripada meni. Neki se rađaju postumno.«¹⁵ Već 1994, dakle deset godina poslije smrti Karla Rahnera, njegov je prijašnji asistent Karl Lehmann, u svojstvu predsjednika Njemačke biskupske konferencije, smatrao: Rahnerovo »djelo začuđujuće otkrivaju mladi ljudi i buduće generacije koje sebe otkrivaju u njegovim pitanjima. (...) Karl Rahner (...) nije postao mumija koja se samo promatra iz povijesne distance i koju seciraju u svim smjerovima. (...) Tko ide u školu Karla Rah-

12 Usp. <http://www.karl-rahner-archiv.de> s odgovarajućim poveznicama o portalu Karla Rahnera, Sveučilište biblioteke u Freiburgu, koji među ostalim navodi bibliografiju, prilično potpunu, uvijek nadopunjavani popis sekundarne literature, izvore o mišljenju Karla Rahnera i niz institucija i priredaba.

13 Usp. Rahner Lecture 2009, 15–30.

14 Usp. K. Rahner, *Gottese Erfahrung heute. Mit einem Geleitwort von Karl Kardinal Lehmann*, hg. v. A. R. Batlogg u A. Raffelt, Freiburg, 2009, 22010 (79 Seiten); ders., *Der Priester von heute. Mit einem Geleitwort von Karl Kardinal Lehmann*, hg. v. A. R. Badogg u. A. Raffelt, Freiburg, 2010, 22010 (71 Seiten) ders., *Warum läßt uns Gott leiden? Mit einem Geleitwort von Karl Kardinal Lehmann* hg. v. A. R. Badogg u. A. Raffelt, Freiburg, 2010, 22010 (77 Seiten); ders., *Kirche der Sünder. Mit einem Geleitwort von Karl Kardinal Lehmann* hg. v. A. R. Badogg u. A. Raffelt, Freiburg, 2010, (96 Seiten). Vgl. dazu A. R. Badogg u. A. Raffelt, *Kleine Publikationen. Karl Rahner als theologischer Wegbegleiter*, in: *Rahner Lecture*, 2010, 37–39.

15 F. Nietzsche, *Der Antichrist. Fluch auf das Christentum*, u: isti, *Werke in drei Bänden*, Hg. v. Karl Schlechta, Bd. 2, München, 1955, 1161–1235: usp. Nietzsche Werke VI, 3, Berlin, 1969, 163–251, 165.

nera, ne zastaje u tužaljka, samoodražavanju i rezignaciji, nego se uvijek nanovo prepušta 'Poslanju i milosti'. (...) Karl Rahner je čovjek za prekосуtra.«¹⁶

Nije bila niti jest riječ o kultu mrtvoga. Sjećanje želi održati na životu, sjećanje je nošeno uvjerenjem da se isplati nazočiti onome što je netko postigao, jer to nadilazi vlastito vrijeme života. Sjećanje želi odjelotvoriti ono što je nekad bilo. Sjećati se Karla Rahnera znači prema tome i odati mu poštovanje, a to je više od pobožnog naklona pred životnim djelom jednoga isusovačkog teologa koje djeluje dalje, koje teologiji zadaje misliti i preko današnjeg dana; djelo koje oploduje Crkvu jer joj je željelo služiti, djelo koje, po svojoj prilici, ni buduće generacije teologa neće moći zaobići. Isplati se upustiti u to teološko životno postignuće! U vrijeme siromašno teologijom, koje svoj spas traži kod poduzetnih savjetovaštva i još uvijek poseže za teorijskim elementima stranim teologiji, a njoj se pridodaje gotovo samo još asocijativno, teolozi poput Karla Rahnera su neminovni. On je mislio i preko dotičnog dana. Njegova se teologija pokazuje kao naknadni pothvat od kojeg još možemo nešto naučiti. To je moje uvjerenje.

U »Rahnerovoj 2004. godini« (100. obljetnica rođenja i ujedno 20. obljetnica smrti) teško se dakako moglo zaobići njegovo ime.¹⁷ »Posvuda se rahneruje«, donijele su naslov, tada pomalo polemički, jedne njemačke dnevne novine. Održavaju se akademije, veća i manja zborovanja, radionice, predavanja, memorijalne službe Božje. Postojalo je čak i Rahnerovo vino u jednoga prepredenog vinara. Nanovo su se tiskale brojne knjige o Rahneru, objavljeno je štošta nova o njemu, tražili su se nosači zvuka sa snimkama Rahnerovih predavanja.¹⁸ Dakako, bilo je pritom i puno njegovih kritičara s raznih strana. Polemike su se izmjenjivale, čak i zlobna kritika, sve do zahtjeva da »Rim« (što god to značilo) mora Karla Rahnera »još jedanput staviti preda se«. Dijelovi njegove teologije bez sumnje su »heretični«. Čudnovato je što je sve došlo na vidjelo od strane pozvanih i nepozvanih! Kardinal Joseph Ratzinger, koji je još u svojoj autobiografiji smatrao kako mu je tijekom Sabora postalo jasno da Karl Rahner i on »unatoč slaganja u mnogim ishodima i željama teološki žive na dva različita planeta«¹⁹, u jednom je intervjuu g. 2004. upozorio: »Rahnera treba shvaćati u cjelovitosti njegova htijenja i mišljenja i jednostavno spoznati da njegova volja nije bila ogriješiti se o vjeru Crkve. (...) Njegova volja da ostane unutar crkvene dogme — dakle, da vjeru Crkve izloži, a ne preokrene ili iskrivi — ostaje nepobitna.«²⁰ Posljednji »okrugli« dan sjećanja bila je 25. obljetnica Rahnerove smrti, 30. ožujka 2009. Nakon toga nipošto se nije

16 K. Lehmann, Karl Rahner zu Gedächtnis. Neunzigster Geburtstag — Zehnter Todestag, u: StZ 212, 1994, 147–150, 147, 149, 150.

17 Usp. A. Raffelt, Nach wie vor starke Resonanz. Ein Rückblick aus das »Rahnerjahr« 2004, u: HerKorr 58, 2004, 564–568; M. Striet, Ein bleibendes Vermächtnis. Was die Theologie heute von Karl Rahner lernen kann, u: HerKorr 58, 2004, 559–564.

18 Usp. A. Raffelt, Karl Rahner — medial und multimedial, u: Stimmen der Zeit spezial 1–2004, 75–80.

19 J. Ratzinger, Aus meinem Leben. Erinnerungen, Stuttgart, 1998, 131.

20 Intervju mit Radio Stephansdom/Wien (1. 4. 2004), dokumentiert in: www.ub.uni-freiburg.de/referate/04/rahner-neu.htm (Verzeichnis der Sekundärliteratur Karl Rahners).

stišalo oko Karla Rahnera. Postalo je jasno da nestaje sjećanje na teologa kao na svećenika, propovjednika i profesora ili jednostavno na čovjeka²¹. Tko danas započinje studij teologije u Innsbrucku — gdje je Karl Rahner poučavao od 1937. do 1939. i onda opet 1948. do 1963, i gdje je u studenom 1981. našao svoje starosno sjedište — neće moći automatski nešto započeti s imenom Karla Rahnera niti će na Karl–Rahner–Platzu ispred isusovačke crkve nužno povezati ime trga i svjetski poznatog teologa. To je povezano s time što ne postoji »neki iskrivljeni Rahnerov kult«, »koji se bavi više osobom nego njegovim djelom, premda bi vrlo mnogo očevidaca moglo rasvijetliti život i djelovanje toga redovnika koji je radio nesebično i donekle skriveno.«²²

3. *Nanovo otkriti Karla Rahnera?*

Biografska izbljedjelost ima prednost jer može pospješiti novo okretanje *djelu* Karla Rahnera. Trajni projekti disertacija i habilitacija, koji katkad dovode do istraživanja u Rahnerovu arhivu u Münchenu, pokazuju da još ni izdaleka nije sve rečeno i istraženo, da i dalje postoje znatiželjnici za istraživanja koji nisu umjetno stvoreni. Ne postoji naime samo renesansa Rahnerovih »klasika«, kao što su mnogo puta tiskane knjige »O potrebi i blagoslovu molitve« (prvi put 1949), »Riječi u šutnju« (prvi put 1938) ili »Osnovni tečaj vjere« (prvi put 1976) — da navedem samo neke primjere. Rahnera i opet nanovo čitaju, često neakademičari, ali i studiraju — zato je Rahnerova teologija doista možda tek »na dolasku«.

Reforme u europskom sveučilišnom području — recimo Bolonjski proces — možda će Ranerovu teologiju prokazivati kao »teško probavljivu« ili teško prikazivu. Sada se traže moduli, a teologija na mnogim mjestima djeluje kao neka vrsta građevnog sustava, premda se time često reagira na jako promijenjene pretpostavke i mogućnosti obrazovanja današnjih bruceša. No mnogo toga na što je Karl Rahner imao neku vrst autorskog prava — kao da je njemu bilo stalo da to za sebe reklamira — danas je postalo opće blago katoličke teologije. Sjetimo se samo teologumena o »općoj volji za spasenjem« što ga je prihvatio posljednji Sabor.

Upravo zbog toga Karl Rahner nije istrošen, i tko postavlja pitanje »Tko ga danas još čita?«, blamira sam sebe. Karla Rahnera ne čitaju samo teološki nostalgici. On ima što reći teologiji — danas i sutra. Roman A. Siebenrock, koji je preko dvadeset godina djelovao u Rahnerovu arhivu u Innsbrucku²³, napisao je u

21 Tome se pokušao usprotiviti zbornik koji je u međuvremenu dostupan na engleskom: A. R. Batlogg i M. E. Michalski (ed.) *Begegnungen mit Karl Rahner. Weggefährten erinnern sich*, Freiburg, 2006: *Encounters With Karl Rahner. Remembrances of Rahner by those who knew him*. Milwaukee, WI 2009.

22 K. Lehmann, *Karl Rahner zum Gedächtnis. Neunzigster Geburtstag — Zehnter Todestag*, 148. Usp. i A— R. Batlogg, *Was heißt heute: Karl Rahner erfahren?*, u: A. R. Batlogg i M. E. Michalski (ed.), *Begegnungen mit Karl Rahner*, 359–377.

23 Usp. R. A. Siebenrock, *Erfahrungen im Karl–Rahner–Archiv*, u: *Stimmen der Zeit spezial 1–2004*, 31–42; Nach druck in: A. R. Batlogg i M. E. Michalski (ed.) *Begegnungen mit Karl Rahner*, 343–358.

predgovoru nedavno objelodanjenog zbornika: »I am convinced that his theology will be rediscovered when the current, aesthetic era of the church corries to an end.«²⁴ Taj svezak koji je izdao Pádraic i Fáinche Ryan dokumentira simpozij o Rahneru, održan 2009. u Newman House University College u Dublinu. On svjedoči, kao i ostale publikacije na anglosaskom prostoru,²⁵ o manje složenom pristupu Karlu Rahneru nego što se može ustanoviti u zemljama njemačkog jezika. Tamo postoji također niz izvanrednih studija o njemu, kao npr. u nizu »Innsbruške teološke studije« (izdavačka kuća Tyrolia, Innsbruck). Američki Karl–Rahner–Society²⁶, osnovan 1991, koji se svake godine sastaje prilikom godišnje sjednice CTSA–a (Catholic Theological Society of America), redovito publicira »Rahner Society Papers« u časopisu »Philosophy & Theology« što ga izdaje Sveučilište Marquette. Vidi se: Karl Rahner sigurno nije passé.

To vrijedi i za područje njemačkog jezika, unatoč gore prikazanim različitim opcijama crkvene i sveučilišne politike. Tko kritizira Karla Rahnera odnosno njegovu teologiju, tko ga poput »Holy Ghost Writer« Drugoga vatikanskog sabora obilježava ili okrivljuje za razbijanje neoskolastike, taj svraća na sebe pozornost. To npr. pokazuje strma karijera jednog upravo zelotnog Rahnerova kritičara, naimе Davida Bergera, izdavača konzervativnog časopisa i odgovarajućeg profesora na Papinskoj akademiji svetog Tome Akvinskog (Vatikan). On je postao ikonom ultrakonzervativnih krugova sve do Pijine Braće, autirao se nedavno i izgubio sve simpatije u tim krugovima. Kao izdavač dao je ostavku i zamrznuo je i svoje članstvo u Rimskoj akademiji.²⁷

Bečki Dorotheum ujesen 2010. ponudio je kod aukcije autografa jedno pismo Karla Rahnera od 17. ožujka 1977, po sebi bez nekoga važnog sadržaja iz ostavštine. Trgovci znaju: s jednim Rahnerovim spisom može se zaslužiti novac. Teologiji bi bilo jako dobro da »zelenaši« s djelom Karla Rahnera. Pritom nije važan novac, nego jedna drukčija valuta: izvrsna teologija.

24 R. A. Siebenrock, Foreword, u.: P. Conway & F. Ryan (eds.), *Karl Rahner, Theologian fort he Twenty–First Century*, Bern, 2010, xi–xiv, xiv.

25 Usp. npr. B. P. G. Crowley (ed.), *Rahner beyond Rahner. A Great Theologian Encounters the Pacific Rym*. Lanjam, 2005; Ph. Endean, *Has Rahnerian theology a future?*, u: D. Marmion & M. E. Funes (eds.), *The Cambridge Companion to Karl Rahner*, Cambridge, 2005, 281–310; Th. F. O’Meara, *God in the World. A Guide to Karl Rahner’s Theology*, Colleville, MI, 2007.

26 Usp. <http://www.krs.stiohnsem.edu/>

27 Usp. D. Berger, *Der heilige Schein. Als schwuler Theologe in der katholischen Kirche*, Berlin, 2010, bes. 178–186 (Karl Rahner und seine Schüler).

Has Karl Rahner's Time Passed?

Notes on the Reception Status of the Jesuit Theologian with no Apologetic Intention

R. Batlogg*

Summary

Karl Rahner SJ (1904–1984) was one of the most significant theologians of the twentieth century. Although twenty–seven years have already passed since his death, his work is present in diverse ways in the theological debates of today such that his influence has spread far beyond the twentieth century. This Jesuit may rightly be called a classic theologian. Both theology and the Church can continue to learn from him. Much of what Rahner had developed as university professor has entered the theology of the Second Vatican Council and still holds true today as the common good of the Church (eg. the idea of the universal salvific will in the theology of grace). The edition »Collected Works,« begun in 1995, has come as far as the 26th (of 32 planned) volume (December 2010 status). The Edition renders available and accessible for scientific research this virtually unfathomable work. The Rahner Lectures, begun in Munich in 2009, not only refresh our memories but also accentuate current theological issues.

Key words: Karl Rahner, edition, collected works, history of theology, theological pragmatics for the future

* Dr. sc. Andreas R. Batlogg, Editor–in–Chief of the Review for Christian Culture *Stimmen der Zeit*, Director of the Karl Rahner Archive in Munich, Co–Editor of the Collected Works of Karl Rahner in 2005. Address: Karl Rahner Archive, Kaulbachstrasse 22a, 80539 München, Germany. E–mail: andreas.batlogg@nexgo.de